

ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ ПРО ЛІКУВАННЯ В КИЄВО-ПЕЧЕРСЬКІЙ ЛАВРІ

Коли мова заходить про зв'язок релігії та медицини або церкви (як соціального інституту та організації) та медицини, то найчастіше на думку спадають кращі приклади допомоги, самопожертви та служіння громаді представниками різних релігійних конфесій, причому мова йде і про медичну допомогу ближньому, і про медичні дослідження. В якості історичних постатей ми звісно пригадуємо не тільки Валентина Войно-Ясенецького, а й середньовічних київських ченців-лічців Аліпія, Даміана, Григорія, Агапіта (останній, до речі, похований в Ближніх печерах Києво-Печерського монастиря) [1, с.87], і про Мігеля Сервета – іспанського теолога та лікаря, який першим в Європі описав мале коло кровообігу. Разом із тим відносини представників церкви з медичною сферою далеко не завжди йшли в ногу з заповідями Божими та іншими християнськими цінностями.

До недавніх пір Українська православна церква (УПЦ) – саме та, яка переживає, що “війна прийшла на нашу рідну українську землю” [2] (зверніть увагу на формулювання – не Росія напала ще у 2014 році, а “війна прийшла” і лише в 2022 році), та, яка заявляє про свою незалежність, але яку не визнає жодна інша церква світу, яка відхрещується від підпорядкування Москві, але очільник якої митрополит Онуфрій (Березовський) досі є постійним членом синоду Російської православної церкви, органу управління церкви, чий патріарх Кіріл (Гундяєв) відкрито заявляє, що російська армія в Україні воює “за майбутнє Росії” [3], що росіяни та українці “це один народ” [4], що війна проти України є “жертвою”, що “змиває всі гріхи, які людина здійснила” [5] – користувалася Свято-Успенською Києво-Печерською лаврою, але 29 березня 2023 року держава в особі Національного заповідника “Києво-Печерська лавра” вирішила розірвати договір оренди через те, що УПЦ порушила умови договору. Можна багато сперечатися чи такі дії держави є вірними, чи правильними, але запізними, чи ж то навпаки – дискримінацією, от тільки за якою ознакою – приналежності та підпорядкування церкві країни-агресора, країни-окупанта, але не можна не звернути увагу на ті факти, які були відомими широкій громадськості ще до початку російської агресії у 2014 році та те, що задокументувала комісія Міністерства культури та інформаційної політики вже протягом весни цього року.

Безперечно, той факт, що УПЦ за майже тридцять років життя на території Національного заповідника, монастирський комплекс якого включено до списку світової спадщини ЮНЕСКО, набувала тридцять шість (!) будівель [6] – здебільшого без дозволу або згоди заповідника, що ледве не спричинило виключення комплексу з вищезазначеного списку світової спадщини, вже є приводом для фахової дискусії стосовно справжніх цілей діяльності монахів УПЦ та їх предстоятеля. Разом із тим на території лаври

десять років тому відбувалися не менш цікаві події, які напряду пов'язані як з діяльністю цієї церковної організації, так і з медициною.

Те, що на території лаври можна було отримати медичну допомогу, кияни та паломники, які відвідували монастир, знали ще з часів Середньовіччя. Саме велика кількість відвідувачів монастиря у XIX столітті спонукала створити окрему лікарню на його території. Зрештою, насамперед для паломників протягом 1844-1845 років було збудовано двоповерхову будівлю лікарні (корпус №68), в якій лікували виключно православних, окрім хворих на венеричні та психічні захворювання. Пізніше, у 1911 році поруч із монастирем на кошти киян було збудовано міську лікарню, яка з 1918 року стала міською інфекційною лікарнею [7]. В часи Першої світової війни монастирська лікарня виконувала роль військового лазарету, що не викликало жодного подиву чи протестів з боку ченців. Після поразки української революції та утвердження радянсько-більшовицької влади Києво-Печерську лавру перетворили на державний заповідник, а деякі приміщення монастиря продовжували використовуватися з тією метою, з якою і були створені.

По завершенню Другої світової війни інфекційна лікарня, що на той час знаходилася поруч з монастирем нікуди не зникла. В період з 1946 р. по 2013 р. на території Нижньої лаври в корпусах №111, 112, 113 знаходився Київський науково-дослідницький інститут інфекційних хвороб, який з 1981 року увійшов до складу Київського науково-дослідницького інституту епідеміології, мікробіології, паразитології та інфекційних хвороб імені Л. В. Громашевського (нині – Державна установа “Інститут епідеміології та інфекційних хвороб ім. Л.В. Громашевського НАМН України”). Чому по 2013 рік – бо десять років тому клініку інституту Громашевського, “несподівано” закрили, а будівлю у НАМН України забрали на користь Міністерства культури, яке вже за місяць передало її в безкоштовне користування УПЦ. Протести пацієнтів і співробітників клініки та представників громадських організацій, зокрема УСАВ, уряд, очолюваний Миколою Азаровим, звісно ж не почув, бо треба було втілювати в життя план з “повернення” споруди церкві, яка на неї претендувала. Претендувала використовуючи аргумент, що “історично територія інституту епідеміології та інфекційних хвороб ім. Л.В. Громашевського НАМН України належала Києво-Печерській лаврі” [8].

Водночас найбільш цинічними та лицемірними в історії передачі будівлі в оренду УПЦ були слова намісника Успенської Києво-Печерської лаври митрополита Павла: “Так. Я являюсь ініціатором того, щоб виселити лікарню інфекційну звідси. Ви хотіли б, щоб у Вашому під’їзді, біля Вашої квартири був притон? Мені неприємно, наприклад, що зі мною живе людина, яка гуляла, достала всі хвороби, які тільки можна дістати, а я молюсь, прошу в Бога прощення... І щоб мене хтось “нагородив” тут, ходячи по території” [9]. Раніше, ченці-лічці епохи Середньовіччя, про яких згадували вище, не просто не боялися хворих, а шукали методи їх лікування та всіляко намагалися допомогти стражденим, часом навіть собі на шкоду. Тепер, їх нинішньому нащадку “неприємно”, а клініка, де лікарі надавали кваліфіковану медичну допомогу, в його вустах перетворилася на “притон”. Хіба такі слова та вчинки відповідають християнським цінностям, таким як любов, справедливість,

милосердя? Навіть якщо взяти історичну пам'ять, то ще на початку ХХ століття монахи Києво-Печерської лаври не боялися хворих, а намагалися їм допомогти. Так, не лікували венеричні хвороби, але в Інституті епідеміології та інфекційних хвороб далеко не всі пацієнти хворіли на них. Зрештою митрополит Павло напевно що знав, що заразитися на ВІЛ/СНІД повітряно-крапельним шляхом неможливо, тож чого боятися людей на вулиці. Як показує досвід, зцілення хворих відбувається ефективніше тоді, коли молитва поєднується в лікувальною практикою, а не тільки за допомогою молитов.

Зважаючи на вищенаведені обставини, хіба варто дивуватися поширенню атеїстичних поглядів серед сучасників, які є свідками того, як окремі священнослужителі нехтують релігійними та й загальними морально-етичними принципами заради розширення бізнесу (будівництва нових споруд), покращення умов власного проживання та несення служби за рахунок тих, хто потребує кваліфікованої медичної допомоги та відповідного лікарського нагляду? Безперечно, це питання є риторичним і кожен самостійно дасть на нього відповідь, проте сама історія вкотре доводить, що ідея про "законне історичне право на повернення" однозначно є одним із постулатів "руського миру", мета якого є абсолютно ворожою по відношенню до України, її державності, соборності, віри, мови та нації.

Література:

1. Ступак Ф. Я. Історія медицини / Ф.Я. Ступак. – Видання 3-є випр. і доп. – К.: Книга-плюс, 2017. – 176 с.
2. Звернення Священного Синоду Української Православної Церкви від 28 лютого 2022 року – URL: <https://news.church.ua/2022/02/28/zvernennya-svyashhennogo-sinodu-ukrajinskoji-pravoslavnoji-cerkvi-vid-28-lyutogo-2022-roku/#2023-05-10>
3. "Свята справа": Патріарх Кирило назвав мету війни в Україні – URL: <https://www.unian.ua/russianworld/patriarh-kirilo-nazvav-viynu-v-ukrajini-svyatoyu-spravoyu-dlya-kozhnogo-12228066.html>
4. Патріарх Кирило висловився про "братерство України та росії" та назвав свою причину війни – URL: <https://www.slovovidilo.ua/2023/01/07/novyna/bezpeka/patriarh-kyrylo-vyslovyyv-sya-pro-braterstvo-ukrayiny-ta-rosiyi-ta-nazvav-svoyu-prychynu-vijny>
5. Патріарх РПЦ Кирил благословив «православних шахідів» на війну проти України – URL: <https://novynarnia.com/2022/09/26/patriarh-rpcc-kyryl-blagoslovyv-pravoslavnyh-shahidiv-na-vijnu-proty-ukrayiny/>
6. Московський патріархат тридцять років зносив пам'ятки в Лаврі, будував готелі та крамниці, а намісник вирощував там курей. Знімати та розповідати про це забороняли. – URL: <https://babel.ua/texts/93620-moskovskiy-patriarhat-tridcyat-rokiv-znosiv-pam-yatki-v-lavri-buduvav-goteli-ta-kramnici-a-namisnik-viroshchuvav-tam-kurey-znimati-ta-rozpovidati-pro-ce-zaboronyali-velikiy-fotoreportazh-pro-novobudov>

7. Намісник Києво-Печерської лаври підтримує рішення про виселення інфекційної лікарні в столиці, бо боїться, щоб його не заразили – URL: https://risu.ua/namisnik-kiyev-pecherskoji-lavri-pidtrimuye-rishennya-pro-viselennya-infekciynoji-likarni-v-stolici-bo-bojitsya-shchob-yogo-ne-zarazili_n38318
8. Здравый смысл и инфекционная больница – URL: https://lavra.ua/archive_publication_38733/
9. Коментар Владики Павла про виселення інфекційної лікарні з Лаври – URL: <https://www.youtube.com/watch?v=CWgnYpjp6MU>

Лавринович О. А.,
НМУ імені О.О. Богомольця,
Національний транспортний університет,
e_lavrynovych@ukr.net

РЕЛІГІЙНІ ОСНОВИ ЖИТТЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ФЛОРЕНС НАЙТІНГЕЙЛ

Флоренс Найтінгейл (1820 – 1910) є однією з найвидатніших жінок, заслуги якої визнає увесь світ. Реформаторка, новаторка, меценатка, одна із засновників професії медичної сестри, авторка підручника із сестринської справи. Міжнародний день медичної сестри, який відмічається кожного року 12 травня, присвячений дню її народження. Вона перша жінка, нагороджена орденом “За заслуги” (1907) [1]. Її життя, писемна творчість, діяльність як медичної сестри та громадської діячки отримали детальне та всебічне висвітлення в літературі. Проте і сьогодні у її духовній спадщині можна знайти лакуни, які потребують заповнення. Задля осмислення життя та діяльності Флоренс Найтінгейл, варто звернутися до її ставлення до релігії.

Переважно, Флоренс Найтінгейл відома як засновниця сучасного догляду за хворими і як “леді зі світильником” під час Кримської війни (1854-1856). Ця війна була однією з перших, у якій використовувалися сучасні на той час технології, зокрема ракетна зброя (осколкові, фугасні та запальні ракети), залізні дороги, телеграф. Водночас технологічні досягнення у сфері охорони здоров'я сильно відставали від досягнень на полі бою. На той час, коли теорія мікробів та важливість антисептичної гігієни не були ще усвідомлені, лікарні зазвичай були брудними місцями, що поширювали, а не попереджували хвороби. Як наслідок, поранені солдати потрапляли у жахливі умови та помирали від хвороб. Сьогодні важко уявити, як можна у лікарні обійтися без роботи медичної сестри. Але у той час жінки залучалися до допомоги у лікарнях лише як помічниці по господарству. Проте Кримська війна поклала початок існуванню інституту сестер милосердя, як молодшого медичного персоналу. Перебуваючи на фронті, Флоренс Найтінгейл очолила групу медичних сестер британської армії. Попри колосальні труднощі вона організувала лікування поранених. Аналізуючи статистичні дані, Флоренс висновила, що основною причиною високої смертності була антисанітарія. Завдяки впровадженню принципів санітарії смертність у військових шпиталях скоротилася на дві